ИЗГРАЖДАНЕ НА КРИТИЧЕН ПОГЛЕД КЪМ МУЗИКАЛНИТЕ ОНЛАЙН ПЛАТФОРМИ КАТО ЧАСТ ОТ СЪВРЕМЕННОТО ИНДИВИДУАЛНОТО АФОРМАЛНО ОБУЧЕНИЕ ПО БЪЛГАРСКО НАРОДНО ПЕЕНЕ

Ана Борисова

BUILDING A CRITICAL VIEW OF ONLINE MUSIC PLATFORMS AS A PART OF THE MODERN INDIVIDUAL INFORMAL LEARNING IN BULGARIAN FOLKLORE SINGING

Ana Borisova

The training in Bulgarian folklore singing is present in both formal and non-formal music education, as well as in the informal learning. Music platforms, such as You Tube, are sources of very diverse music samples, often used for informal music training. However, when it comes to the Bulgarian folklore singing, many of them are not quite fitting for the purpose. Regardless of that, they are being commonly used in the process of informal learning, because there are no clear quality criteria. This text aims at offering such criteria that will help the contemporary students acquire the needed skills for selecting appropriate song samples.

Key words: Bulgarian folklore singing, formal education, non-formal education, informal learning, online music platforms, quality criteria

ВЪВЕДЕНИЕ

Идеята за реализирането на тази разработка не е акт на спонтанно възникване, а е дълго обмисляна и практически повлияна от работата ми със студенти във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ и малки и по-големи ученици в Сдружение „Анна-Фолкарт“ вече над петнадесет години. Слухово-подражателният метод е един от най-често използваните при обучението по българско народно пеене във формална и неформална музикално-образователна среда. Същият този метод е основен и при аформалното обучение. Това дава основание за осъществяване на задълбочен обзор и отговор на няколко основни

въпроси по темата, първият от които е: *Как всъщност се осъществява аформалното обучение по народно пеене и в какво се крият основните опасности, с които обучаващите се може да се сблъскат?*

МЕТОДОЛОГИЯ

Обект на настоящото изследване е аформалното обучение по българско народно пеене. **Предмет** на разработката е изграждането на критичен поглед към начините, чрез които то се реализира на практика. **Целта** е да се проучи каква е ролята на съвременните онлайн музикални платформи върху процеса на индивидуалното аформално обучение.

РЕЗУЛТАТИ

Индивидуалното обучение по българско народно пеене заема своето специално място като едно от трите вида обучения – формално, неформално и аформално, които са разгледани и описани задълбочено в моята студия „Аформалното обучение по народно пеене – традиции и съвременност“. Тук накратко ще дефинирам основните показатели, които ги характеризират.

Индивидуалното формално обучение по народно пеене може да бъде реализирано още с постъпването на учениците в първи клас. Тази възможност дават Националните музикални училища и паралелки с разширено изучаване на музика, както и Музикалните академии и Университетите като инструмент на висшето образование. След дипломирането си обучаващите се получават документ за завършен съответен образователен етап. „При формалното образование доминанта е специфичната систематичност и методичност. Йерархичната структура и предварително определените очаквани резултати са носители на преднамереност и целенасоченост. Образователната система и учебните програми са съобразени с конкретната социална среда и възрастовите особености на обучаваните (стадиалност), а взаимодействието води до комплексна рефлексия, която е свързана с нагласи, емоции, когнитивни прояви

и общи съждения (индукция), породени от влиянието на средата и Аз-системата (личностната обусловеност). Чрез формалното образование се търси нужната реализация в обществото с определени умения и знания, валидизирани в съответната образователна степен“. (Петкова, Д. 2023: 14-15).

Индивидуалното неформално обучение по народно пеене се осъществява в Читалищата, Центровете за подкрепа за личностно развитие, Обединените детски комплекси и др. Това дава възможност на деца и възрастни сами да подбират възрастта, в която ще поставят началото на своето обучение и кога ще го преустановят. „В неформалното образование водеща е личностната обусловеност. Потребностите на индивида проектират образователното събитие и целеполагането. Образователното предприемачество влияе на комплексната резултативност предвид инициативата и отговорността по организирането на процеса. Следва създаването на кратковременна структура, която води до контекстна резултативност, индуктивност, реверсивност. Стадиалността е последната по значение характеристика, тъй като образователните подбуди са личностно обусловени, т.е. следва естественият индивидуален потребителски интерес.“ (Петкова, Д. 2023: 15) Редно е да допълним, че институциите, представляващи неформалния образователен сектор, не издават документ за завършен етап на образование, а преподавателите (в конкретния случай по българско народно пеене) са свободни по свое усмотрение да подбират методиката, на базата на която ще подготвят своите ученици.

Индивидуалното аформално (информално) обучение по народно пеене се осъществява вкъщи, по време на концерт, от радио и телевизия, от интернет. „Информалното образование следва стадиалността и е носител на циклична приемственост. То протича в естествена среда. При него най-слабо се проявява специфичната организираност и методичност, тъй като то се гради на житейска когнитивност и възможностите да се взаимодейства по установени в естествената социална среда отношения. То се определя от социалната среда и

взаимодействията, които личността преживява. (Петкова, Д. 2023: 15) „Обикновено като аформални се определят тези подкрепящи намерения и усилия, чрез които оказваме влияние върху опита и компетентността на другите, обогатявайки и разширявайки техния обем и приложимост в различни житейски и практически ситуации.“ (Николаева, С. 2015: 49) Силвия Николаева, позовавайки се на Корпуса на мира, съпоставя трите вида образование – формално, неформално и аформално. На база на посоченото става ясно, че: „Аформалното образование се осъществява индивидуално или в група, навсякъде, определя се изцяло от участниците, които оценяват нуждите си и намират решения. Използват напълно партиципативни методи и участниците сами оценяват ученето си. Ученето им е практическо и е свързано с реалните им нужди, прилага се в живота на хората в общността“. (Николаева, С. 2015: 51) Казаното по-горе дава основание да формулираме възможностите, при които се осъществява аформалното обучение по народно пеене в наши дни.

Възможни „терени“ за аформалното обучение по българско народно пеене могат да бъдат:

- семейни празници, където се изпълняват български народни песни;
- при извършване на определени семейно-битови дейности и в случай, че майка/баба, баща/дядо обичат българската народна песен и припяват по време на работа;
- при децата, по време на спонтанни игри в извънучилищното и семейно пространство;
- концертна програма, която включва изпълнения на живо от български фолклорни изпълнители, където реципиенти са и деца, и възрастни;
- вкъщи, пред телевизора, радиото или чрез интернет.

Смарт технологиите, YouTube, телевизията и радиото в ролята на аформален учител по народно пеене

В обобщаващия доклад от конференцията „Global Smart Education Conference 2023“ (Пекин, 18-20 август 2023) е поставен фокус върху „стратегията и пътя за насърчаване на дигиталната трансформация на образованието, механизмите, които позволяват технологично ориентирано образование, и изследването как да се изгради регионална интелигентна образователна екосистема и учащо се общество. Основната цел е да се предостави ценна информация за растежа на дигиталното поколение, иновативни методи за оценка и да се споделят най-новите теории, технологии, идеи и резултати в областта на интелигентното образование.“ Във визирания доклад, смарт образованието се дефинира като „неизбежен избор за напредък в справедливото качествено образование“ и като „нова форма на образование в цифровата ера, интелигентното образование е неизбежен избор за нас, за да осигурим приобщаващо и справедливо качествено образование и да насърчим възможностите за учене през целия живот за всички“ (Гаджалова – Лефтерова, Д. и др. 2024: 4)

„Явно е, че технологиите са важен инструмент за преподаване на музикалното наследство, като същевременно предоставят възможности за творческо изследване на нашето музикално бъдеще. De Vaney и Butler (1996) описват използването на аудиовизуални технологии в образованието от началото на 20-ти век. Преди появата на тези технологии, Hesser (1936) описва включването на музикални курсове чрез радиотехнологии. Смарт технологиите предоставят на преподаващите ценен иструментариум за създаване на персонализирани учебни пътеки с конструиране, проследяване и оценяване на напредъка на учащите се. Не на последно място, смарт технологиите могат да представят учебно съдържание и житейска информация мултисензорно, атрактивно и завладяващо и по този начин да мотивират учащите се за учене като

провокират критичното и креативното им мислене с активно участие в учебния процес.“ (Johnosn, Carol и др. 2017: 2-3)

„Показателите на Google показват, че от десетте най-важни причини, поради които хората се обръщат към YouTube, пет се отнасят до някакъв вид образователна дейност, включително за да научат нещо ново, да им помогне да решат проблем, или да подобрят училищните или професионалните си умения. В музикалното образование, учените са изследвали как YouTube може да се използва във формална класна стая.“ (O’Leary, Emmett. 2023: 16)

„YouTube предоставя учебен контекст, в който учащият трябва да играе активна роля в собственото си образование. Макар платформата да обслужва глобално разнообразна аудитория, успехът до голяма степен зависи от способността на индивида да поставя лични цели, да избира подходящо съдържание, да управлява времето и пространството си и да оценява напредъка си.“ (Quintero-Rodríguez, Ivan и др. 2024: 26) След казаното по-горе можем да си зададем въпроса **по какъв начин съвременните източници на информация, най-общото наричани смарт технологии, участват в аформалното обучение по българско народно пеене?**

Ще си позволя да споделя личен пример от **моето детство**, преминало с моята баба на село, с която всеки ден, съвсем спонтанно пеех докато тя приготвяше храна, докато поливахме зеленчуковата градина, докато по радиото слушахме познати за нея народни песни и заедно ги изпълнявахме. Аналогично с традиционната култура, когато майката или бабата готви, тъче, жъне и пее, децата слушат и/или припяват. Така продължи моето аформално обучение по българско народно пеене от началния образователен етап до края на прогимназиалния образователен етап. В контекста на гореспоменатото, аз съм осъществила неизбежен избор за напредък в справедливо и качествено аформално обучение по народно пеене през 90-те години на XX в., когато все

още не бяха познати смарт технологиите или поне не до такава степен в България. **Какво е положението при съвременните подрастващи?**

Съвременните деца, малки и големи ученици и аформалното обучение по народно пеене. Предизвикателства и перспективи.

Все по-малко съвременни родители – майки, бащи, баби, дядовци, роднини са в резонанс с българската фолклорна музика по този начин, по който децата от моето и предишните поколения. Основните причини за това са много и различни. Например „тиражираните чрез сцената и медиите музики, имена и изпълнителски стилове се връщат на местна почва, като променят локалното музикално мислене, естетически вкусове, стилове и репертоари.“ (Пейчева, Л. 2008: 254) Тези промени несъмнено допринасят за това съвременните родители, баби и дядовци да не бъдат носители на традиционната култура, да не разказват приказки, да не пеят песни, а да разчитат на смарт технологиите, които да заменят тяхното така важно семейно / родово / битово присъствие най-вече по отношение възпитанието на подрастващите, наричани още дигитално поколение. „Поколението на седемте екрана“ – на телевизора, компютъра, лаптопа, таблета, фаблета, смартфона и интелигентния часовник не може и не бива да се обучава така, както са били учени неговите родители.“ (Гаджалова – Лефтерова, Д. и др. 2024: 11) Именно поради тази причина, всички, използващи аформалния вид на обучение по българско народно пеене, прибягват до платформи, съдържащи фолклорно-песенна информация, която да им даде знанията и уменията за това как се изпълнява даден песенен образец.

Предизвикателствата пред децата, учениците и възрастните, използващи YouTube, радио, телевизия и други съвременни източници на информация, са големи. „С оглед на огромните възможности за аформално онлайн музикално обучение, предоставяни от интернет, учащите вече могат да избират как да развиват своето музикално обучение – чрез професионални групи за учене, чрез

социални общности или по конкретен, последователен начин.“ (Johnosn, Carol и др. 2017: 3) Тогава, когато няма изградени критерии за това кой точно дигитален запис да бъде използван като модел, шаблон или еталон за подражание, е възможно да се получат недотам добри и естетически издържани резултати.

Ето защо, този труд ще направи няколко основни критични препоръки, чрез които да подпомогне подрастващите, които не притежават задълбочени познания по отношение на използваните подражателни примери (песенни образци и изпълнители), а именно:

1) Да се извършва задълбочена проверка по отношение на регионалната принадлежност на съответния песенен образец, т.е. към коя музикално-фолклорна област принадлежи;
2) Да се проучва предварително кой е първият източник – изпълнител на дадения образец, от чийто репертоар ще се възприема дадената песен. Като пример биха могли да се използват емблематичните изпълнители от първото поколение фолклорни изпълнители, популяризирани благодарение на своите записи в БНР и БНТ от средата на XX в. За **Северняшката фолклорна област** това са Борис Машалов, Иван Пановски, Мита Стойчева и др. За **Добруджанската фолклорна област** – Верка Сидерова, Иван Георгиев, Калинка Вълчева, Анастасия Костова и др. За **Странджанската фолклорна област** – Янка Рупкина, Сава Попсавов, Калинка Згурова и др. За **Тракийската фолклорна област** – Вълкана Стоянова, Йорданка Илиева, Недялка Керанова, Йовчо Караиванов и др. За **Родопската фолклорна област** – Надежда Хвойнева, Георги Чилингиров, Валя Балканска, Христина Лютова и др. За **Пиринската фолклорна област** – Сестри Бисерови, Сестри Христови, Руска Божилова, Костадин Гугов, Васка Илиева и др. За **Шопската фолклорна област** – Радка Алексова, Павлина Горчева, Олга Борисова, Братя Митеви и др.

3) Да се избягват съвременните, недотам стилово изискани изпълнения на професионално неутвърдени певци. Понякога с тях се цели единствено медийна популярност, пренебрегва се спазването на музикално-фолклорния диалект, специфичното за дадената фолклорна област звукоизвличане и орнаментика. Не на последно място, що се касае до видео съдържание, в такива изпълнения често липсва естетически усет за добре подбрано облекло, подходящо за конкретното изпълнение.

Тези три критични авторови бележки/препоръки, целят да предпазят съвременното дигитално поколение, което все повече ще бъде изправяно пред предизвикателството да избира най-близките до традиционното изпълнителство примери, на база, на които да осъществява аформалното си обучение по българско народно пеене.

ДИСКУСИЯ

Още от времето на предмодерното общество „обучението“ в традиционните практики е било естествен процес, част от обредния календар на българите, част от седянката, от жътвата, от всички посветителни цикли, най-общо част от живота на хората.

Един от основните изводи, който може да бъде направен в тази разработка, е, че съвременното аформално обучение по българско народно пеене е колкото удобен и желан начин, толкова и рисков (по отношение на фолклорната песенна традиция), особено ако не бъдат спазени определените по-горе критични бележки, на база на които обучаващите се да израстват в ситуацията на отсъствие на учител / вокален педагог. Предлага се създаването на YouTube канал, който да включва добре подбрани и систематизирани по съответни критерии песенни образци (от горепосочените изпълнители или техни съвременни обработки), които да поставят добра основа за подготовка по българско народно пеене.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящата статия разглежда актуален проблем, който е част от обучението на деца и възрастни във формална, неформална среда и аформална среда. Така или иначе, всеки човек в съвременното общество разполага с неограничен достъп до интернет, което при всички положения го прави потенциален ученик в контекста на аформалното обучение.

Критичният поглед, който се предлага в настоящия текст е опит за насочване на аудиторията към един немаловажен проблем, с който ежедневно се сблъсква всеки с устройство в ръката. Не е важно единствено колко дълго време посвещаваме на технологиите. По-важно е какво потребяваме, къде и по какъв начин прекарваме времето си, какви са нашите цели по отношение на връзката образование и технологии. Несъмнено подрастващите са много по-уязвими от своите родители. Ето защо, подобни трудове с критичен фокус, ще бъдат все по-необходими за младия човек при избора му на съдържание.

ЛИТЕРАТУРА

Гаджалова – Лефтерова, Д. Кирилка Тагарева, Ваня Сивакова. 2024. Смарт технологии в образованието – актуални перспективи и аспекти. УИ „Паисий Хилендардски“, Пловдив. // **Gadzhalova – Lefterova, D. Kirilka Tagareva, Vanya Sivakova. 2024.** Smart tehnologii v obrazovanieto – aktualni perspektivi. UI Paisii Hilendarski“, Plovdiv.

Пейчева, Л. 2008 Между селото и вселената. АИ „Проф. Марин Дринов“, София. // **Peycheva, L, Mezhdu seloto i vselenata. 2008**. AI „Prof. Marin Drinov“, Sofiya.

Николаева, С. 2015. Неформалното образование. Философии, теории и практики. УИ „Св. Климент Охридски“. // **Nikolaeva, S. 2015.** Neformalnoto obrazovanie. Filosofii, teorii i praktiki. UI „Sv. Kliment Ohridski“.

Петкова, Д. 2023. Дизайн за неформално музикално образование. „Лукс Принт“, Казанлък. // **Petkova, D. 2023.** Dizayn za nefirmalno muzikalno obrazovanie. „Luks Print“, Kazanlak.

De Vaney, A. and Butler, R. (1996). Voices of the founders: Early discourse in educational technology, In, David H. Jonassen, Handbook of Research for Educational Communications and Technology: A Project of the Association for Educational Communications and Technology, USA: Macmillan Library Reference. URL: http://www.aect.org/edtech/ed1/pdf/01.pdf.

Hesser, E. (1936). Music in the new social order, Music Educators J., 22, 21–23.

O'Leary Emmett J. 2023. Music education on YouTube and the challenges of platformization. // Action, Criticism, and Theory for Music Education November. Vol 22 (4): 14–43. URL: https://doi.org/10.22176/act22.4.14

Quintero-Rodríguez, Ivan. María Pilar Colás-Bravo. 2024. YouTube and Informal Learning: An Analysis of the Relationship Between the Platform and the Educational Experience. Comunicar, n. 79, v. XXXIII. Media Education Research Journal. URL: https://www.revistacomunicar.com/pdf/79/c7903en.pdf

Johnson, Carol, Scott H. Hawley. 2017. ONLINE MUSIC LEARNING: INFORMAL, FORMAL, AND STEAM CONTEXTS. International Journal on Innovations in Online Education 1(2). URL: https://onlineinnovationsjournal.com/streams/visual-and-performing-arts/31605522642c2e6f.html